

Farní kostel sv. Jana Křtitele na Dohaličkách

Kostel jako nemovitá stavba není památkově chráněn. Přesto v jeho interiéru se řada kulturních památek nachází. Kostel, ve kterém se nacházíme, byl vystaven v historizujícím duchu. Stejně jako kostel Nejsvětější Trojice v nedaleké Suché (J. Šmíd, 885-1887) vznikl v pseudogotickém slohu. Kostel sv. Jakuba Staršího ve Stračově (V. Dyk, 1904-1905), který uzavírá trojici historizujících chrámů, je pak pseudorománský.

Nyní se nacházíme již ve třetím chrámu, který na Dohaličkách v nadmořské výšce 272 m n. m. prameny připomínají. Farní kostel sv. Jana Křtitele je zmiňován již v letech 1384 a 1414. Přestože je kostel farním i dnes, nebylo tomu tak vždy. Po husitských válkách byl filiálním kostela sv. Jiří, mučedníka v Hněvčevsi, a to až do roku 1736. Z prvního historicky doloženého gotického kostela se toho nedochovalo příliš, jak je připomínáno ve starší literatuře. Součástí nově vystavěného kostela se staly pouze zvony, náhrobníky, klenutá krypta ze tří hrobek zdejších bývalých pánů (tímto máme na mysli následující rody: Dohalští z Dohalic, Sádovští ze Sloupna, Chlumští, Střezetičtí, později i Schafgotschové a Gränzensteinové). Posledním pohřbeným v kostele v roce 1796 by měl být Tobiáš Grätzel z Gränzenštejnu.

V roce 1742 byl na Dohaličkách na popud hraběnky Alžběty Schafgotschové založen na stejném místě již druhý kostel, do kterého docházeli věřící ze vsi a okolí ještě před 150 lety. Nový barokní chrám dostal podobu klenuté centrální oválné stavby s lucernou (stavba se zřítla 5. března 1888).

Zajímavost, která se váže ke zdejšímu kostelu, je spojena s jedním českým hudebním velikánem. Nejspíše v 18. století žili v Sadové i v Dohalicích předkové hudebního skladatele Bedřicha Smetany (1824-1884). Mnozí z nich měli být pochováni na starém hřbitově kolem dohalického kostela. Tato informace však nebyla nikdy s jistotou potvrzena. Ještě méně uvěřitelnou je pak další zmínka, která prozrazuje, že ve zdejším kostele měl také kázat Jan Amos Komenský. Tento fakt však vyvrátil již za první republiky zdejší řídící učitel Václav Deyl.

Kostel sv. Jana Křtitele bylo nutné opravit již několikrát. Chrám Páně musel být kolem dokola podepřen několika mohutnými pilíři, ale přesto koncem osmdesátých let 19. století hrozilo jeho sesunutí. I když se občas objevily náznaky řešení chatrné situace, lepší časy nakonec nepřišly. Úřady mezitím několikrát nařídily uzavření kostela z důvodu bezpečnosti. Byl zřízen zatím alespoň nový hřbitov, ani ten ale nepůsobil upraveně. Opadávala totiž kolem dokola hřbitov obklopující nízká zídka. Vrata hřbitova byla odcizena již dříve. Navíc se

na svatém poli pěstoval jetel a řepa. Autor školní kroniky si posteskl, že: „*Kraj světa není smutnějšího a bídějšího hřbitova.*“

V listopadu 1887 nebylo již sporu o velice špatném stavu kostela, a proto byly vystěhovány veškeré obrazy a oltáře. Sochy z oltářů uschovaly prozatím na školní půdu. Nyní se už jen očekávalo zřícení kostela. „*Jistě že na celém světě není opuštěnějšího kostela!*“ Tato věta z pera řídícího Františka Matějovského s velkou pravděpodobností odhalovala zarmoucení všech farníků nad neutěšenou situací kolem chrámu Páně na Dohaličkách. Kostel sv. Jana Křtitele stojící téměř půl druhého století na Dohaličkách se zřítíl v březnu 1888. Jako náhrada za zborcený kostel sloužila dřevěná modlitebna na farním dvoře. Dočasná modlitebna stála v místě dnešní fary od 5. srpna 1888. Provizorní svatostánek musel být zřízen, jelikož obec byla, až na pár židovských obyvatel, vyznání římskokatolického.

Starý barokní kostel sv. Jana Křtitele začal být bourán 4. dubna 1894 a hned měsíc poté započala stavba nového kostela položením základního kamene. Dne 29. července 1894 byl pamětní kámen posvěcen. Autorem plánů nového kostela byl ing. Ludvík Lábler (1855-1930) z Kutné Hory. V Kutné Hoře byl asistentem architekta Josefa Mockera.

Nový kostel podle Láblerova návrhu má podobu síňového trojlodí s polygonálním uzavřeným presbytářem s obdélníkovou sakristií po jižní straně a hranolovou věží před západní průčelím. Trojlodí je rozděleno sloupy, celý kostel klenut křížovými žebrovými klenbami.

V přítomnosti hraběte Jana Nepomuka Harracha proběhlo 18. října 1896 vysvěcení nového kostela. Nový chrám Páně byl vysvěcen 19. královéhradeckým biskupem Edvardem Janem Brynychem, který zde sloužil zároveň první mši svatou. Do chrámu byly nainstalovány nové varhany. Nový kostel stojí na stejném místě jako předešlé kostely. Pouze východní konec je posunut asi o 2 kroky k jihu a východu tak, že je na západě umístěn dále od cesty. Rozpočet byl stanoven na 43 000 zlatých.

Dne 21. listopadu 1897 přišel do Dohalic nový páter František Douda, který později našel místo posledního odpočinku na zdejším hřbitově. Jedním z Doudových nástupců byl farář Bohumil Bayer, který pocházel z Nechanic, kde přišel na svět v roce 1870. V Dohalicích strávil celkem třináct let a obecní kronika na něj vzpomíná takto: „*Pana faráře Bayera zásluhou bylo, že svojí rozhodností, znalostí němčiny a energickým jednáním zachránil zdejšímu kostelu památné staré zvony v době válečného běsnění, kdy všechny byly zabírány pro válečný účel. Jen jeden nejmenší byl tehdy rekvirován a ten byl přičiněním pana faráře Bayera koupen nový v r. 1928. O svatodušních svátcích toho roku byl dodán zvonářskou firmou Buřil a Riss z Hradce Králové.*“

Patron

Svatý Jan Křtitel byl prorok z 1. století, jenž figuruje ve vyprávěných evangeliích a dalších spisech. Pokřtil Ježíše Krista. Stal se patronem křížáckého řádu johanitů. Jan Křtitel byl uctíván od konce 10. století. Je patronem mnoha kostelů i řádových chrámů benediktinů. Nejčastěji bývá zobrazován s beránkem, kožešinou, křížem nebo holí ukončenou křížem.

Rozměry

- Loď: 18x12,05 m
- Presbytář: 7x6,5 m
- Výška kostela uvnitř: 10,7 m

Oltář

- Hlavní oltář sv. Jana Křtitele se třemi sochami: sv. Jan Křtitel, sv. Alžběta a sv. Zachariáš (Janovi rodiče)
 - Pražský sochař a řezbář Josef Krejčík vytvořil hlavní oltář i kazatelnu (datováno 1896).
- Boční oltář (epistolní strana) Panny Marie s Ježíškem (dříve oltář sv. Františka Xaverského)
- Boční oltář (evangelní strana) sv. Václava (pod ním Boží hrob)
Z dobrovolných příspěvků pořídil farář Douda. Práci provedl Sucharda z Nové Paky. (dříve oltář sv. Jana Nepomuckého)

Varhany

Autorem varhan je český průmyslník Jan Tuček z Kutné Hory. Jedno manuálový mechanický kuželkový nástroj. Zvukově zdařilý romantický nástroj je dochovaný v původním stavu. Zajímavě zní hlavně pléno s terciovou řadou v Mixtuře, vyvážené vydatnými pedálovými hlasy. Za pozornost stojí také původní ukazatel crescenda. Vzduch je dosud čerpán pouze mechanicky (ručně).

Kazatelna

Vznikla pro nový kostel. Je dřevěná, bohatě řezaná, zlacená. Doplnují ji znaky čtyř evangelistů: Matouš – člověk, anděl, Marek – lev, Lukáš - býk, Jan – orel.

Zpovědnice

Vznikla pro nový kostel. Ve stejném stylu a duchu jako zbytek interiéru.

Křtitelnice

Vznikla pro nový kostel. Mramorová a měděným víkem. Dříve cínová křtitelnice z r. 1632.

Vitráže

V presbytáři částečně dochované vitráže. Levou vitráž věnovali Vojtěška a Karel Záběhlíčí (ředitel sadovského cukrovaru od r. 1881). Pravou vitráž pak připisujeme zdejšímu faráři Janu Macháčkovi (1876-1897; na hřbitově odpočívá jeho maminka).

Základní kámen

Slavnost posvěcení základního kamene chrámu Páně připadla na 29. července 1894. Krom významných církevních hodnostářů (např. Bohumil František Hakl) se jí zúčastnilo velké množství diváků, hasičské spolky a hudební sbory z Třesovic a Mžan. Nechyběli ani zástupci panství a patrona chrámu, úřednictvo sadovského panství či starostové. Na místě se podepisovala pamětní listina a zároveň byly zúčastněným rozdávány fotografie starého zbořeného kostela.

Krucifix

Nalézá se na epištolní straně kostela. Pochází z konce 17. století (nebo poč. 18. století). Pochází z kaple zaniklého sadovského zámku. Velmi hodnotná raně barokní řezbářská práce. Výrazná realistická expresivní řezba v nadživotní velikosti, polychromovaná se zlacenou rouškou.

Obětní svícny

V kostele se zachovaly dva cínové obětní svícny. Jsou vysoké 80 cm. Mají trojbokou nohu. Jsou zdobeny hlavičkami, festony a profilovaným stonkem. Na jedné nožce nápis: „*Anno 1723, 1. Máje nákladem Antonína Svobody ten čas duchovního hraběte Schafgotsche.*“

Sedes

Sedadla pro kněze a přísluhující pro mši v presbytáři. Signováno: Antonín Hrabák, Kutná Hora 1896.

Náhrobníky

Přenesené ze starých kostelů, zazděny uvnitř nového kostela.

- **Adam Sadovský ze Sloupna** (†1552): V kobce pod věží zapuštěna dvojdílná deska ze šedého mramoru (2,62 x 1,40 m). Zobrazuje rytíře v plátovém brnění, ostře tesaného. V pravici drží sekyrku. Levice se opírá o jílec meče. Na náhrobníku můžeme pozorovat znak Sadovských ze Sloupna. V rozích znaky předků. Jedná se o velmi cenný exemplář východočeského fondu dochovaných středověkých a raně renesančních sepulkrálních (náhrobních) památek, který vyniká svojí uměleckou hodnotou nad jinými z regionu. Významně se odlišuje od běžné lokální produkce.
- **Jan Dohalský z Dohalic** (†1551): Deska umístěna naproti předešlé. Ze šedého mramoru (90 x 40 cm). Znak Dohalských uprostřed.
- **Johanka Litoborská z Chlumu a na Jeřicích, manželka nejvyššího písaře Království českého Mikuláše z Dohalic** (†1520): Deska pod kruchtou zazděná, z hrubého pískovce (93 x 153 cm). Nápis vyplněnou smolou.
- **(...) manželka Bořka Dohalského z Dohalic a na Střezeticích** (†1444): Pískovcová deska (77 x 156 cm), ve spodní polovině znak s břevnem.
- **(...) manželka (...) Bořka Dohalského z Dohalic a na Střezeticích** (†1533): Deska z pískovce (74 x 169 cm), dole znak svisle půlený. V levé polovici je šachovnice, v pravé orlice.

Zvony

- **I. zvon:** Pochází z r. 1540. Jeho rozměry jsou 84 x 118 cm. Významný doklad uměleckořemeslné práce z renesanční doby. Nápis: Léta Páně MV°XXXX (1540) tento zvon jest slit ke cti a chvále pánu Bohu i vši říše nebeské za pána Mikuláše Dohalského skrze Václava kováře v Hradci nad Lab.
- **II. zvon:** Pochází z r. 1609. Jeho rozměry jsou 78 x 106 cm. Pod korunou pás z akantů, pod ním vlýs s reliéfy lvích hlav a festonů a nápis v němčině s letopočtem 1609. Pod tímto řádkem ornament z perlovce, pás z akantů dolů obrácený. Na plášti latinský nápis. Na druhé protější straně nápis: Já Mojžíš povýšil hada...na opačných stranách je reliéf Ukřižování s P. Marií a sv. Janem pod křížem, protilehle alianční znak Dohalských a Zahradeckých.
- **III. zvon:** Ztracen. Pocházel z r. 1898 od A. Hilera vdovy a syna v Brně. Rozměry 86 x 62 cm.

Stará hřbitovní zeď

- **Kamenné hlavy čtyř evangelistů:** 1864 sňaty z klenby kupule barokního kostela; vůl a orel (další podoby neznáme), kolem r. 1400
- **Sedm hlav nestvůr:** bývalé konzoly pod patkami kleneb (žeber) z gotického kostela, vesměs hrubě provedené masky asi z 1. poloviny 14. století
- **Kristus, Panna Maria, měšťan a měšťanka, hoch a dívka**
- **Kameny z pilířů gotického kostela a 3 náhrobníky** (1557 a dva z 2. pol. 16. st.)
- **Dva barokní obelisky:** z barokního kostela, pravděpodobně zbytky průčelí; nápis: *„Tak stálo na starém kostele z r. 1742 na 3 štítech kolem kuple. Na památku postavití dal farář Jan Macháček.“*
- **Řada pomníků padlým ve válce 1866:** mj. pamětní deska podle návrhu Antonína Cechnera (1897)

V Dohalicích dne 10. 6. 2022 zpracovala Michaela Erbenová